

О. Лавренюк,

аспірант кафедри цивільного і господарського права і процесу
Міжнародного гуманітарного університету

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ СПОРТУ

В умовах інтегрування нашої держави до Європейського Союзу, розвитку основоположних прав та свобод громадян останнім часом акцентується на підвищенні ролі найважливіших для людини сфер діяльності та особистого життя. Так, відповідно до Закону України «Про фізичну культуру і спорт», який визначає правові, соціальні, економічні й організаційні основи розвитку фізичної культури та спорту в Україні, участь державних органів, посадових осіб, а також підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності є регламентованою та сприяє зміцненню здоров'я громадян, досягненню високого рівня працездатності та довголіття засобами фізичної культури і спорту.

Значення спорту для сучасного суспільства, широта та спектр проблем його правового регулювання, ускладнення його структури, розширення функцій зумовили потребу формування нової самостійної комплексної галузі права – спортивного, яка гармонізувала б розрізнений, але величезний за обсягом масив нормативно-правових актів у сфері фізичної культури та спорту.

Проблеми правового регулювання відносин у сфері спорту розглянуто у працях таких вчених: О. Алікової, С. Вавренюк, В. Гузар, Ю. Довгенького, М. Дутчак, В. Жукова, В. Затилкіна, В. Куделко, М. Олійник, В. Платонова, І. Рибач, М. Трубіної, Ю. Шкребтій та ін.

Складовою частиною законодавства, що регулює відносини у сфері професійного спорту, є загальновизнані принципи і норми міжнародного права, що містяться у статуті ООН,

деклараціях та резолюціях Генеральної асамблеї ООН, багатосторонніх угодах, рішеннях міжнародних судів, документах міжнародних організацій із загальних питань міжнародного права та чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Законом України «Про дію міжнародних договорів на території України» від 11.12.1991 р. встановлено, що укладені і належним чином ратифіковані Україною міжнародні договори становлять невід'ємну частину національного законодавства України і застосовуються в порядку, передбаченому для норм національного законодавства.

До міжнародних договорів за участю України, які стосуються регулювання відносин у сфері професійного спорту, застосовують загальноприйняті принципи міжнародного права, у тому числі принципи, зазначені у нормах Віденської конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. (чинна для України з 13 червня 1986 р.), Віденської конвенції про правонаступництво держав стосовно договорів від 23 серпня 1978 р. (чинна для України з 26 листопада 1992 р.). Зазначені конвенційні норми за загальним правилом застосовуються до досліджуваних нами правовідносин безпосередньо, прикладом чого є: Міжнародна конвенція проти апартеїду в спорті (Нью-Йорк, 16.05.1986 р.), ратифікована Україною 08.05.1987 р.; Конвенція проти допінгу ETS No 135 (Страсбург, 16.11.1989), ратифікована Україною 15.03.2001 р.; Європейська конвенція про насильство та неналежну поведінку з боку глядачів

під час спортивних заходів і, зокрема, футбольних матчів ЕТС № 120 (Страсбург, 19.08.1985 р.), ратифікована Україною 15.11.2001 р.; Угода про співробітництво в галузі фізичної культури і спорту держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав 25.05.2007 р. тощо. Ратифікація Україною основних міжнародних конвенцій із питань спорту свідчить про значну роботу щодо імплементації міжнародних стандартів у сфері світового спортивного права у вітчизняне спортивне законодавство, через що практично всі їх принципи і норми стали складовою частиною спортивного законодавства України. Прикладом міжнародних двосторонніх договорів у сфері професійного спорту слугують: Угода про співробітництво у галузі фізичної культури і спорту між Міністерством України у справах молоді і спорту та Державним комітетом Китайської Народної Республіки з питань фізичної культури і спорту; Угода між Державним комітетом України з питань фізичної культури і спорту та Міністерством освіти і науки Латвійської Республіки про співробітництво в галузі фізичної культури і спорту; Угода про співробітництво між Міністерством оборони України та Федеральним Департаментом оборони, захисту населення та спорту Швейцарської Конфедерації; Угода між Державним комітетом України з фізичної культури і спорту та Державною адміністрацією у справах фізичної культури і туризму Республіки Польща про співробітництво та обміни в галузі фізичної культури і спорту тощо. Отже, як вбачається із наведеного, доцільно підтримати зроблений у вітчизняній періодиці висновок, що Європейське Співтовариство серйозно сприймає міжнародний спортивний рух, опікується питанням нормотворчості в цій галузі та забезпеченням виконання зазначених нормативних актів на території всієї об'єднаної Європи [1].

Водночас закріплене у ст. 49 Конституції України загальне правило щодо загальнодержавного обов'язку розви-

вати фізичну культуру і спорт отримало своє детальне закріплення на рівні спеціальних нормативно-правових актів. Не секрет, що масове залучення населення до спорту є запорукою здорової нації. Відповідно, конституційно затверджене право кожного громадянина на охорону здоров'я, підвищення особистої фізичної культури може бути повною мірою реалізоване лише за умови впровадження новітніх технологій, інноваційних підходів до залучення молоді, розроблення, прийняття і впровадження управлінських рішень, їхнього наукового обґрунтування і впровадження в повсякденну діяльність. З цього приводу цікавими є пропонувані у проекті Закону України «Про фізичне виховання та спорт» принципи участі людини у сфері фізичного виховання та спорту: 1) принцип доступності кожного до фізичного виховання та спорту, що зумовлює розвиток особистості; 2) принцип розвитку фізичних, інтелектуальних та розумових здібностей через фізичне виховання та спорт; 3) принцип рівного доступу кожного до фізичного виховання, спорту [2].

Правове регулювання відносин у сфері професійного спорту знайшло своє закріплення на рівні найбільш базових законів у цій сфері: закони України «Про фізичну культуру і спорт», «Про антидопінговий контроль у спорті», «Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні», «Про ратифікацію антидопінгової конвенції», «Про ратифікацію Міжнародної конвенції про боротьбу з допінгом у спорті» тощо. Крім зазначених базових нормативно-правових актів, окремі питання правового регулювання професійних спортивних відносин, що відображається в діяльності спортсменів, тренерів та інших фахівців, отримали своє закріплення в інших нормативно-правових актах України: в Кодексі законів про працю (далі – КЗпП), законах України «Про громадські об'єднання», «Про ліцензування видів господарської діяльності», «Про страхування», «Про

інформацію», «Про рекламу», «Основи законодавства України про охорону здоров'я» тощо. На підзаконному нормативно-правовому рівні зазначені відносини регулюються указами Президента України («Про державну підтримку розвитку фізичної культури і спорту в Україні», «Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту» тощо), постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України («Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року», «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року» тощо).

Серед особливостей джерел цієї галузі варто зазначити, що процесуальні норми спортивного права встановлюються самоврядними спортивними організаціями, на відміну від більшості інших галузей правової системи України. Ще одним додатковим аргументом на користь самостійності спортивного права може бути характер окремих правопорушень у цій сфері та відповідальність за їх вчинення. Зокрема, законодавство в галузі фізичної культури і спорту передбачає такі санкції, як дискваліфікація спортсмена, обмеження участі в матчах, турнірах, виключення спортивної команди (клубу) зі складу галузевих об'єднань, турнірів, змагань чи обмеження такої участі.

Питання про виділення спортивного права в окрему галузь тісно пов'язане з рівнем розвитку спортивного руху в Україні, який за нормальних умов може забезпечити економічний (особливо у сфері інвестування, туризму), соціально-культурний (зростання національної самоідентифікації) та інший розвиток держави. Проте суттєво ускладнює розвиток спорту в Україні те, що Верховною Радою України не ратифікована низка міжнародно-правових договорів у сфері спортивного права (наприклад, Кодекс спортивної етики, Кодекс спортивного арбітражу). Це породжує неможливість звернення

суб'єктів спортивних правовідносин в Україні до Спортивного арбітражного суду, оскільки в нашій державі така інстанція відсутня.

Про необхідність виділення спортивного права в окрему галузь також вказує факт наявності інститутів спортивного права, які не характерні для інших структурних частин системи права (наприклад, інститут міжнародного олімпійського права), а також те, що сучасна державна політика та регулювання в галузі фізичної культури і спорту передбачає зведення всього масиву «спортивних» нормативних правових актів в єдину систему з урахуванням розуміння спортивного права як самостійної галузі права. Також цікавим є той факт, що юристи зі спортивного права (спортивні агенти) в Україні є, а галузь як така – ні.

Спортивне право має приватно-публічний характер, оскільки, з одного боку, суспільні відносини, що є його предметом, виникають на основі цивільних та трудових договорів, а з іншого – є суспільними відносинами у сфері оподаткування спорту, управління спортом тощо. Основою виникнення, розвитку та припинення спортивних правовідносин є цивільний або трудовий договори, тому приватний аспект стосується найбільшої групи суспільних відносин, які виникають між суб'єктами спортивного права.

Сучасні спортивні відносини опосередковуються як нормами міжнародних документів загального характеру, так і спеціальними, присвяченими безпосередньо міжнародному спортивному руху. Процес появи та визнання нових видів спорту неперервний. Створюються нові спортивні федерації. Програма олімпійських видів спорту з кожною Олімпіадою поповнюється новими видами. Кожна міжнародна спортивна федерація об'єднує, організує та контролює діяльність численних національних федерацій, проводить змагання міжнародного рівня. Міжнародні федерації взаємодіють з урядовими організаціями. Останнім часом активну участь

у розвитку системи спорту беруть і самі спортсмени, долучаючись до роботи різних комісій. Так, в Україні, запозичивши досвід зарубіжних країн, у спортивних федераціях утворюють комісії атлетів, які обговорюють і рекомендують шляхи розв'язання проблем, що постають у спорті.

Особливу увагу варто приділити Міжнародному олімпійському комітету (МОК), створеному в 1894 р. на паризькому конгресі «Відродження Олімпійських ігор» з ініціативи барона П'єра де Кубертена. МОК опікується загальною координацією діяльності спортивних організацій з олімпійських видів спорту та впровадженням однакової спортивної політики в усіх країнах світу – учасниках олімпійського руху.

Основними питаннями його діяльності, окрім загальних спортивних, які лежать у правовій площині, є: уніфікація законодавства з питань організації та проведення змагань із видів спорту на Олімпійських іграх (VI конгрес, 1914 р.); розвиток аматорського спорту, розширення участі жінок в Олімпійських іграх, налагодження взаємовідносин між МОК і Національними олімпійськими комітетами та міжнародними спортивними федераціями (VIII конгрес, 1925 р.); розширення міжнародного співробітництва у спорті (XII конгрес, 1981 р.); розв'язання соціальних, політичних та економічних проблем.

Кожна міжнародна спортивна організація має власні правила проведення змагань, вимоги до дочірніх організацій, умови вирішення спорів і т.д.

Спортивні конфлікти можуть виникати не тільки в рамках одного виду спорту, і не тільки за участю суб'єктів спортивної діяльності. Таким чином, виникає велика кількість колізійних питань у процесі визначення застосовного права. Акти спортивних організацій мають рекомендаційний характер, проте їх особливістю є те, що на практиці вимоги внутрішніх документів спортивних організацій є обов'язковими для її учасників.

Саме тому через неузгодженість між нормативними актами, що прийняті певними спортивними асоціаціями для більш детального врегулювання нагальних питань, та українським законодавством виникають конфлікти. У деяких видах спорту така проблема врегульована внутрішніми нормами національних федерацій та міжнародними правилами, проте в інших проблема стоїть набагато гостріше.

Загалом спортивне законодавство недосконале, а тому потребує істотного коригування, розширення. Навіть Конституція подає розпливчасті дефініції фізичної культури та спорту, що либонь створює юридичні перепони для розвитку галузі [3, с. 66]. Проте встановлено, що впровадження засобів фізичної культури і спорту в спосіб життя людей мусить бути кращим. Ідея розвитку фізичної культури і спорту ще не знайшла адекватного відгуку в суспільній свідомості як проблема загальнодержавного значення. У зв'язку з цим необхідно підсилити діяльність суб'єктів управління фізичною культурою і спортом шляхом інтенсифікації процесів управління, що дає нам змогу забезпечити більш ефективне функціонування галузі в нових умовах [3, с. 8].

Фахівці визначають, що чинний Закон України «Про фізичну культуру і спорт» не відповідає реаліям сьогодення. Оскільки в Україні проводиться робота, спрямована на інтеграцію й адаптацію законодавства України до законодавства Європейського співтовариства, назріла нагальна потреба викласти вищезазначений Закон у новій редакції. Новий Закон України «Про фізичну культуру і спорт» має відтворити сучасні підходи до розвитку фізичної культури і спорту, клубної системи, забезпечення збірних команд України тощо [4, с. 13].

Законодавство України не містить, приміром, чіткого визначення спортивної організації, цілковито не відображає завдань, функцій, прав, обов'язків такої структури. Відсутня науково обґрунтована класифікація спортивних

організацій, не розроблено теоретичної платформи їх розмежування з іншими юридичними особами.

Водночас інтерес до проблеми організаційного забезпечення спортивної діяльності, пошуку оптимальних механізмів взаємодії держави та спортивних товариств нині зростає. До законодавчої роботи долучаються не лише науковці, а й практики – спільними зусиллями вони намагаються сформулювати сучасну модель спортивного права в українській юриспруденції. Усі згодні, що Закон «Про фізичну культуру і спорт», прийнятий ще у 1993 р., хоча й зазнав численних змін, не відповідає вимогам сучасності [5, с. 66].

Аналізуючи систему національного законодавства в галузі спорту варто

констатувати, що нині вона є досить громіздкою, розгалуженою та недостатньо ефективною. На рівні національного законодавства термін «спорт» визначено у Законі України «Про фізичну культуру і спорт». Відповідно до ст. 1 вказаного Закону спорт є «органічною частиною фізичної культури, особливою сферою виявлення та уніфікованого порівняння досягнень людей у певних видах фізичних вправ, технічної, інтелектуальної та іншої підготовки шляхом змагальної діяльності» [6]. Завданням спорту, відповідно до Закону, є постійне підвищення рівня здоров'я, фізичного та духовного розвитку населення, сприяння економічному і соціальному прогресу суспільства, а також утвердження міжнародного авторитету України у світовому співтоваристві.

Особливо актуальне розв'язання цієї проблеми в умовах переходу економіки на ринкові відносини. Тому важлива роль приділяється регіонам та їхнім органам управління, суть роботи яких полягає в забезпеченні розвитку нових суспільних відносин, у тому числі у сфері фізичної культури і спорту [7, с. 2]. Отже, потрібне здійснення переходу від чинної системи управління до територіальної.

Необхідно передбачити формування сприятливих умов для організацій, які беруть участь у програмах розвитку фізичної культури і спорту, сприяють заняттям спортом своїх співробітників, вкладають грошові кошти у спорт. Тим більше, як показує регіональна практика, у разі дотримання пріоритету масового спорту, розподілу спорту вищих досягнень і спорту для всіх створюються умови для формування адекватного попиту ресурсної бази [8, с. 56].

Нині чинний Закон України «Про фізичну культуру і спорт», незважаючи на своє концептуальне значення, не систематизує норми спортивного права, як це зроблено в кодифікованих галузевих актах. Все це, безумовно, ускладнює регулювання спортивних правовідносин, породжує затвердження неоднорідних вимог до одних і тих самих відносин.

Отже, треба зазначити, що за наявності основних законодавчих документів у країні склалася досить невизначена ситуація зі спортивним правом, оскільки навіть методологічно не визначено сутність цього поняття. Попри те, що у світі вже давно діє окремих напрям юриспруденції – спортивне право, в Україні законодавство, яке мало б охоплювати суспільні відносини у сфері фізичної культури й спорту, тільки формується, тому є нагальна необхідність принципового переосмислення важливості спортивних правовідносин та удосконалення системи норм у цій галузі права на законодавчому рівні, аж до створення відповідних кодифікованих актів.

Ключові слова: правове регулювання, спортивне право, правові відносини, правовий статус спортсмена, цивільно-правове регулювання.

У статті розглянуто проблеми правового регулювання у відносин у сфері спорту та визначені основні напрями розвитку та вдосконалення законодавчих актів, які регулюють зазначені відносини.

В статье рассмотрены проблемы правового регулирования отношений в сфере спорта и определены основные направления по развитию и совершенствованию законодательных актов, регулирующих указанные отношения.

The article deals with the problems of legal regulation of relations in the field of sports, and identifies the main directions for the development and improvement of legislation governing these relations.

Література

1. Гаро Г.О., Кушнір О.О. Спортивне право: огляд національного законодавства і міжнародних стандартів. URL: http://protokol.com.ua/ru/sportivne_pravo_oglyad_natsionalnogo_zakonodavstva_i_mignarodnih_standartiv/ (дата звернення 30.10.2017 р.).
2. Гасюк І.Л. Механізми державного управління фізичною культурою та спортом в Україні : автореф. дис. ... докт. наук із держ. управління : 25.00.02. Хмельницький, 2013. С. 1; Проект Закону України «Про фізичне виховання та спорт». URL: <http://www.kyshkar.com/zakon-ukrayny-sport-reforma/> (дата звернення 11.03.2018).
3. Олійник М.О. Теоретичні і методичні основи управління фізичною культурою і спортом в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 / Нац. ун-т фіз. виховання та спорту Укр. Київ, 2000. 18 с.
4. Костенко М.П. Законодавче та нормативно-правове забезпечення розвитку спорту вищих досягнень в Україні / М.П. Костенко, В.П. Карленко, А.В. Домашенко, Є.В. Імас та ін. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2003. № 1. С. 13.
5. Поташній Ю. Законодавчі амбіції спорту. Віче. 2009. № 4. С. 66–67.
6. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1994. № 14. С. 80. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808-12/page>
7. Олійник М.О. Теоретичні і методичні основи управління фізичною культурою і спортом в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 / Нац. ун-т фіз. виховання та спорту Укр. Київ, 2000. 18 с.
8. Ніколаєв О.А. Роль держави у розвитку фізичної культури і спорту. Вісник наук. праць ЧДУ ім. П. Могили. 2012. Вип. 182. Т. 194. С. 55–59.